

ROCZNIK TOMISTYCZNY

7 (2018)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
7 (2018)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
7 (2018)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzusi (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Paul J. Cornish, Tomasz Pawlikowski, Marie-Dominique Goutierre, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Marek Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzusi (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2018

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów

POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93,

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji.....	11
Raymond Leo Cardinal Burke The Crisis regarding Marriage in the Present Day.....	13

Wokół myśli Étienne'a Gilsona w rocznicę śmierci

Mieczysław Gogacz Gilson i filozofia.....	39
Richard Fafara Philosophy and Civilization	53
Peter Redpath An American Perspective on the Christian Philosophy of St. Thomas Aquinas: Midwife to Birth of a New and Improved Global Civilization of Freedom!.....	61
Curtis L. Hancock The Elusiveness of Happiness in the Modern World.....	71
Nicolas Moscicki Gilson - voudrait-il deconstruire la metaphysique?.....	79
Michał Zembrzuski In Defense of Realism. The Metaphysical Thought of Mieczysław Gogacz	105
Mieczysław Gogacz Wpływ Étienne'a Gilsona na filozofię w Polsce	119

Rozprawy i artykuły

Artur Andrzejuk Własności istnieniowe bytu w interpretacji tomizmu konsekwentnego.....	131
Michał Zembrzuski Problem <i>mind-body</i> w świetle Tomaszowej koncepcji hylemorfizmu.....	159
Marcin W. Bukala Siódme: „Nie kradnij”. O średniowiecznym odkrywaniu rynku na marginesie książki Paola Prodiego	177
Artur Andrzejuk Problem pojęcia natury w pismach Tomasza z Akwinu	193
Magdalena Płotka From <i>scibile</i> to <i>operabile</i> . Metaphilosophical and Methodological Debate on Practical Character of Artes in 15th Century Cracow.....	213
Izabella Andrzejuk Filozoficzne podłoże mistyki św. Jana od Krzyża	229

Magdalena Płotka	
Action and Happiness. A Reinterpretation of Thomas Aquinas's Theory of Happiness in Paul's of Wroclaw Ethical Thought	241
Krzysztof A. Wojcieszek	
Cnota trzeźwości: indywidualna czy społeczna?.....	255
Ewa Agnieszka Pichola	
Ne ite ad Thomam, sed ad von Hildebrand.....	271
Jan Pocij	
Konsekwencje metafizyczne ujęć materii i ruchu we współczesnej fizyce.....	287
Tomasz Pawlikowski	
Klasyczne ujęcia problemu prawdy w „post-świecie”	313

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold	
Naukowe Towarzystwo Tomistyczne	347
Izabella Andrzejuk	
Sprawozdanie z sympozjum naukowego „Tomizm konsekwentny” – 18 listopada 2017 roku.....	351
Michał Zembrzowski	
Sympozjum Tomistyczne na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – 28 lutego 2018 roku.....	355
Michał Zembrzowski	
Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży – 7 marca 2018 roku.....	359
Artur Andrzejuk	
Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. „Małżeństwo i rodzina. Źródła kryzysu i drogi wyjścia” – 7 czerwca 2018 roku.....	365
Magdalena Płotka	
Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Filozofia a cywilizacje – w rocznicę śmierci Étienne'a Gilsona i Mieczysława Krąpca” – 8 czerwca 2018 roku ..	371
Natalia Herold	
Kulisy sporu o istotę i istnienie. Recenzja: Tomasz Sutton, <i>De esse et essentia</i> , Biblioteka Rocznika Tomistycznego, Warszawa 2018.....	377
Magdalena Płotka	
Świat uczuć i świat rozumu. Recenzja: Justyna Fiołek, <i>Świat uczuć u świętego Tomasza z Akwinu</i> , Warszawa 2017.....	385
Bożena Listkowska	
O nieprostych kwestiach w sposób prosty, jasny i precyzyjny. Recenzja: Artur Andrzejuk, <i>Tomasz z Akwinu jako filozof</i> , Warszawa 2017.	389
Izabella Andrzejuk	
Podstawy filozofii wychowania. Recenzja: Mikołaj Krasnodębski, <i>Antropologia edukacji - wybrane aporie w świetle filozofii klasycznej</i> , Głogów 2018	397

Polemiki i dyskusje

Nicolas Moscicki

Structure de l'être dans *La Somme contra Gentiles*. Essai de reflexion sur l'article de Professeur Artur Andrzejuk *Struktura bytu w «Summa contra Gentiles» Tomasza z Akwinu*, *Rocznik Tomistyczny / Annuaire Thomiste* N° 6 (2017).....405

Nota o autorach..... 421

Table of Contents

Editorial.....	11
Raymond Leo Cardinal Burke The Crisis regarding Marriage in the Present Day.....	13
On Étienne Gilson thought on the anniversary of his death	
Mieczysław Gogacz Gilson and Philosophy.....	39
Richard Fafara Philosophy and Civilization	53
Peter Redpath An American Perspective on the Christian Philosophy of St. Thomas Aquinas: Midwife to Birth of a New and Improved Global Civilization of Freedom!.....	61
Curtis L. Hancock The Elusiveness of Happiness in the Modern World.....	71
Nicolas Moscicki Did Gilson Intend to Deconstruct the Metaphysics?	79
Michał Zembrzuski In Defense of Realism. The Metaphysical Thought of Mieczysław Gogacz	105
Mieczysław Gogacz Influence of Étienne Gilson on Philosophy in Poland	119

Dissertations and articles

Artur Andrzejuk Existential Properties in the Interpretation of Consequent Thomism	131
Michał Zembrzuski Mind-body Problem in the Light of Aquinas's Conception of Hylomorphism	159
Marcin W. Bukala „Seventh: You shall not steal” – Notes on the Medieval „Discovering” of the Market in the Margin of Paulo Prodi's Book.....	177
Artur Andrzejuk Problem of the Concept of Nature in Thomas Aquinas's Texts.....	193
Magdalena Płotka From <i>scibile</i> to <i>operabile</i> . Metaphilosophical and Methodological Debate on Practical Character of Artes in 15th Century Cracow.....	213
Izabella Andrzejuk Philosophical Grounds of Mysticism of St. John of the Cross	229

Magdalena Płotka	
Action and Happiness. A Reinterpretation of Thomas Aquinas's Theory of Happiness in Paul's of Wroclaw Ethical Thought	241
Krzysztof A. Wojcieszek	
The Virtue of Sobriety: Individual or Social?.....	255
Ewa Agnieszka Pichola	
Ne ite ad Thomam, sed ad von Hildebrand [Do not go to Thomas, go to von Hildebrand].....	271
Jan Pocij	
The Metaphysical Consequences of the Concepts of Matter and Motion in Contemporary Physics.....	287
Tomasz Pawlikowski	
The Classic Approaches to the Problem of Truth in the „Post-World”	313

Reports and Reviews

Natalia Herold	
Scientific Thomistic Society	347
Izabella Andrzejuk	
Report on the Conference „Consequent Thomism” – 18th of November 2017	351
Michał Zembruski	
Report on the Thomistic Conference at Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw – 28th of February	355
Michał Zembruski	
Report on the Thomistic Conference in Łomża – 7th of March 2018.....	359
Artur Andrzejuk	
Report on the conference „Marriage and family. The sources of crisis and ways out” – 7th of June 2018.....	365
Magdalena Płotka	
Report on the International Conference „Philosophy and Civilisation – on the Anniversary of Death of Étienne Gilson and Mieczysław Krąpiec” – 8th of June 2018	371
Natalia Herold	
Behind the Scenes of the Essence and Existence Dispute. Review: Tomasz Sutton, <i>De esse et essentia</i> , Biblioteka Rocznika Tomistycznego, Warszawa 2018.....	377
Magdalena Płotka	
The World of Emotions and the World of Reason. Review: <i>Justyna Fiołek, Świat uczuć u świętego Tomasza z Akwinu</i> [The World of Emotions in Saint Thomas Aquinas], Katowice 2017.....	385
Bożena Listkowska	
On Non Simple Issues in a Simple, Clear and Precise Way. Review: Artur Andrzejuk, <i>Tomasz z Akwinu jako filozof</i> [Thomas Aquinas as a Philosopher], Warszawa 2017.....	389
Izabella Andrzejuk	
Basics of the Philosophy of Education. Review: Mikołaj Krasnodębski, <i>Antropologia edukacji - wybrane aporie w świetle filozofii klasycznej</i> [Anthropology of Education - Selected Apories in the Light of Classical Philosophy], Głogów 2018.....	397

Controversy and Discussions

Nicolas Moscicki

Structure of Being in *Summa contra Gentiles*. An Attempt of Reflection on the Artur
Andrzejuk's Text *Struktura bytu w «Summa contra Gentiles» Tomasza z Akwinu*, *Rocznik
Tomistyczny / Thomistic Yearbook N° 6 (2017)* 405

Note about authors..... 421

Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży - 7 marca 2018 roku

Sympozjum Tomistyczne odbyło się 07 marca 2018 roku (744 rocznica śmierci Tomasza z Akwinu) w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży. Zaproszeni goście reprezentowali warszawskie ośrodki naukowe (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wyższą Szkołę Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki, a także Wyższą Szkołę Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych). Konferencję rozpoczął rektor seminarium, ks. dr Jarosław Kotowski. Kierując słowa do słuchaczy, wyraził radość ze zorganizowanego spotkania naukowego, które poświęcone jest myśli Akwinaty i przybliżyła jego postać, filozofię i teologię. Doktor Michał Zembrzusi przedstawił zaproszonych gości i zaznaczył, że spotkanie z Tomaszem nie zostało zorganizowane, aby tylko wspominać tego świętego, ale by korzystać z jego myśli

rozwijając własny intelekt w rozumieniu rzeczywistości.

Jako pierwszy zaprezentował wykład prof. Artur Andrzejuk. Wykład zatytułowany *Tomasz z Akwinu jako filozof* rozpoczął od zaprezentowania różnych koncepcji opisujących rolę i miejsce Tomasza z Akwinu w dziejach filozofii. Zdaniem Andrzejuka w zależności od przyjętego rozumienia tomizmu mamy do czynienia z różnymi interpretacjami Akwinaty jako filozofa. Jeśli przyjmujemy, że tomizm jest racjonalizacją teologii (filozofia służką teologii), to wówczas filozofia tomistyczna będzie racjonalizacją przekonań religijnych i może przerodzić się w formę ideologii. Jeśli tomizm jest syntezą filozofii i teologii, Arystotelesa i Augustyna, objawienia i rozumu, co głosiło wielu tomistów w XX wieku, to wówczas bardzo trudno będzie odróżnić i uprawiać filozofię w ra-

mach myśli Akwinaty. Jeśli dalej tomizm będzie potraktowany jako odpowiedź na wyzwania naszych czasów (i filozofii uprawianej współcześnie), to wówczas tomiści powinni bardziej pochylić się nad Heglem czy Heideggerem aniżeli nad rzeczywistością czy też samym Tomaszem. Tomizm w dalszej kolejności może być potraktowany jako metoda uprawiania filozofii realistycznej, a nie tylko poznanie tego, co mówił sam Tomasz. W tym ujęciu należałoby odwołać się do samego Akwinaty, który uważał, że studium filozofii nie jest po to, aby poznać to, co ludzie myśleli, lecz jak to się miało do prawdy rzeczy (*In de celo et mundo expositio*, lib. 1, l. 22, n. 8). Jako ostatnią koncepcję rozumienia tomizmu prof. Andrzejuk zasugerował jego rozumienie jako metafizyki egzystencjalnej. W tomizmie pierwszą dyscypliną jest metafizyka, a w niej pierwszą tezą ta, która akcentuje istnienie jako pierwszy i najważniejszy akt bytu, który porządkuje wszystkie tematy i rozwiązania. Prowadząc dalej swój wykład, podał przykłady zastosowania tego twierdzenia metafizycznego w różnych obszarach filozofii: w teorii bytu, która jest różna od arystotelesowskiej wizji, w teorii bytu boskiego, w której centrum znajduje się twierdzenie o Bogu jako *Ipsum esse subsistens* oraz o przyczynowaniu istnienia (*creatio esse*), wreszcie w teorii człowieka, teorii poznania oraz w filozofii moralnej. Artur Andrzejuk, prezentując zagadnienie filozofii moralnej Akwinaty, podkreślił, że miłość jest w niej zagadnieniem kluczowym. Miłość przekracza wszystkie inne kryteria ludzkich działań, a przede

wszystkim przekracza prawo i wszelkie relacje wynikające ze sprawiedliwości. Miłość jest także podstawą moralności, po prostu jej usesownieniem.

Jako drugi zaprezentował wykład *Tomasz z Akwinu jako teolog* dr Michał Zembrzuski. W swoim wystąpieniu zaprezentował Tomaszową koncepcję teologii, Tomasza jako teologa, jednak szczególną uwagę zwrócił na rozumienie wiary jako aktu intelektu, a także na intelektualność artykułów wiary (*intellectus fidei*). Opisując Tomaszową teologię, dr Zembrzuski ukazał zakres Tomaszowych pojęć związanych z teologią: *sacra doctrina/scientia/sapientia/disciplina*. Zaznaczył następnie, że teologia, która należy do wiedzy świętej, jest innym rodzajem wiedzy niż teologia, którą uważa się za część filozofii. Potem ukazał, w jakim sensie według Akwinaty teologia jest godniejsza od innych nauk kontemplacyjnych i praktycznych (godność przedmiotu, pewność argumentacji, prowadzi do wyższego celu), co to znaczy, że teologia jest mądrością w stopniu najwyższym. Tomaszowa teologia jest opisywana za pomocą jej przedmiotu, którym jest Bóg. Jak pisze Akwinata w *Summie teologii*: „(...) w wiedzy świętej wszystko jest rozpatrywane ze względu na Boga albo dlatego, że to jest sam Bóg, albo dlatego, iż odnosi się to do Boga jako do zasady lub celu” (*S. th.* I, q. 1, a. 7, co). Tomasz z Akwinu jako teolog został przez Zembrzuskiego zaprezentowany przez pryzmat napisanych przez niego dzieł, gdyż był autorem systematycznych podręczników (*Scriptum Super Sententiis*, *Summa theologiae*, *Summa contra gentiles*, *Compendium theologiae*), ko-

mentarzy biblijnych (do Starego i Nowego Testamentu), komentarzy do pism Magisterium (*Super Decretalem*), kaznodzieją (13 kazań uznanych za autentyczne) i autorem wielu opinii teologicznych i listów (*Opuscula theologica*). Prelegent wskazał, że dla Tomasza czym innym jest akt wiary (*credere*), a czym innym cnota wiary (*fides*). Samo określenie aktu wiary Akwinata zaczerpnął od Augustyna, a brzmiało ono następująco: *credere est cum assensione cogitare*. Tomasz, dotykając zagadnienia wiary rozważał jej propozycjonalne traktowanie, choć nie oznaczało to dla niego, że nie odnosiła się ona do Boga, który nie był „twierdzeniem”. Odróżniając sposób istnienia (*modus essendi*) i sposób poznawania czy też wyrażania zdania (*modus loquendi*), zwrócił uwagę, że to, iż poznajemy coś przez zdania, a więc propozycjonalnie, nie oznacza, że zdania są tym, co poznajemy. Uznawanie zdań (w czym realizuje się wiara) powiązanych w artykuły wiary odnosiło się według Tomasza do istniejącego Boga. Zembrzusi przytoczył, a następnie zanalizował obszerny fragment z *Summary teologii*, który dotyczył tego tematu: „W *Credo* zawarto prawdy wiary tak, by były wyrazem ostatecznym naszej wiary, jak na to wskazuje sam sposób wyrażania. Jednak akt naszej wiary nie dotyczy ostatecznie sposobu wysławiania, lecz samej rzeczy. Tworzymy bowiem zdania sensowne po to, by przez nie mieć poznanie rzeczy; tak czyni wiedza i tak jest z wiara” (*S. th.* II-II, q. 1, a. 2, ad 2). Przechodząc do tematyki intelektualności wiary Zembrzusi uskazał na rolę jaką odgrywa intelekt w teologii. Za Akwinatą wskazał,

że intelekt: 1) wnika i dowodzi „przed-sionków wiary (*praembula fidei*)”; 2) daje intelektualność twierdzeniom wiary dzięki użyciu pojęć ściśle (i zupełnie neutralnie) filozoficznych; 3) odrzuca albo też uniesprzecznia twierdzenia wiary z zarzutami przeciw niej – uzasadnia, wykazując, że twierdzenia wiary nie zawierają fałszu.

Jako trzeci wykład Tomasz z Akwinu jako polityk zaprezentował ks. dr hab. Jacek Grzybowski. Na samym początku zaznaczył, że Tomasz z Akwinu nie napisał żadnego pełnego traktatu politycznego, jednak podejmował zagadnienia społeczne i polityczne w ramach swoich wywodów teologicznych. Jednym z najważniejszych dzieł podejmujących problematykę polityczną było *De regno* – dziełoukończony przez Bartłomieja z Lukki, który opisał w nim akt namaszczenia króla Francji, następcy Chlodwiga, ukazując jego cudowne skutki. Niestety autorstwo całego utworu przypisano Tomaszowi i ze względu na jego autorytet odbiło się echem w średniowieczu, stanowiąc dla apologetów przekonujący dowód sakralizacji władzy. Około 1269 roku Tomasz napisał *Komentarz do Listu do Rzymian* i komentarze do Arystotelesa: *Etyki nikomachejskiej* (*Sententia libri Ethicorum*) i *Polityki* (*Sententia libri Politicorum*), w których przedstawił pewne założenia mające zastosowanie w rozwiązywaniu społecznych i politycznych problemów, wyprawdzając je z zasad własnej filozofii i teologii. Akwinata udowadniał, że społeczność zorganizowana (państwo / *civitas* / *societas*) jest konieczna z dwóch powodów: dla utrzymania się przy życiu

– *ad ipsum vivere* i dla dążenia do doskonałości jako określonego celu – *ad bene et virtuose vivere*. Oczywiście arystotelesowskie twierdzenie, że człowiek jest zwierzęciem społecznym (u Tomasza: *animal civile*, czasem *animal politicum*), nie ograniczało się do wskazywania na istnienie pierwotnej skłonności do organizowania się, której podstawą był mniej lub bardziej rozwinięty instynkt stadny, ale oznaczało możliwość i skłonność do rozwoju i praktykowania (na bazie rozumu jako natury bytu ludzkiego) cnót niezbędnych do życia w społeczności. Dla takich klasyków jak Arystoteles, Cyce-ron, Seneka, Plutarch i Tomasz, było to przede wszystkim tworzenie kultury umysłowej i moralnej. Według Grzybowskiego, dla Doktora Anielskiego wspólnota polityczna była uprzywilejowanym miejscem realizacji cnót, takich jak przyjaźń czy sprawiedliwość, a tym samym stawała się przestrzenią, w której powinien dokonywać się przede wszystkim postęp duchowy, a nie tylko materialno-fizyczny i polityczno-ekonomiczny. Tak rozpoznana troska o dobro wspólne w sposób szczególny była przypisana do władzy i upoważniała ją do podjęcia stosownych działań wobec obywateli. Stąd wedle Akwinaty zarządzanie rzeczami publicznymi było dziełem zarówno ewangelicznym, jak i rozumowym (moralnym i intelektualnym), a jego wypełnienie szczególnie potrzebowało roztropności. Dlatego roztropność powinna być szczególną cechą rządów i królów (*S. th*, II-II, q. 50, a. 4, co.). Ksiądz Grzybowski podkreślił jednak, że dla Tomasza, inaczej niż w tradycji arystotelesowskiej, społeczność była po-

rządkiem prowadzącym do Boga, a władza rodzajem uczestniczenia w całym ustanowionym przez Boga *ordo* natury, przez co uczestniczy w porządku powszechnym wszechświata. Dobre więc rządy to te, które naśladują władzę Boga (dobroć, roztropność, sprawiedliwość, rozumność), a których owocem jest pokój. Jeśli jednak tak zdefiniujemy rzeczywistość polityczną i zrozumiemy, że w wymiarze religijnym ostatecznym celem człowieka jest cnotliwe życie prowadzące do oglądania Boga, to uświadomiamy sobie od razu, że osiągnięcie tego celu przekracza władze natury ludzkiej i jest darem łaski. A ponieważ doprowadzenie do tego celu zostało powierzone Chrystusowi jako Najwyższemu Królowi Wszechświata, a na mocy Nowego Przymierza przekazane opiece Kościoła, więc wynika, i taki był ostatecznie wniosek myśli politycznej Tomasza, że królowie powinni podlegać kapłanom. Jeśli bowiem dobro duchowe ostatecznie otrzymuje rangę najwyższą, to w ujęciu Doktora Anielskiego cele duchowe mają być traktowane priorytetowo. Jedność człowieka–osoby jako duszy i ciała, odkupionych przez Jezusa Chrystusa, wyznaczało determinację do przyjęcia przez wspólnotę społeczną porządku nadprzyrodzonego jako ostatecznego horyzontu praw i zasad. Na koniec Grzybowski wskazał, że Akwinata za właściwy cel ludzkich aktywności uznał ostatecznie – mimo zachowania naturalnej autonomii doczesności i wieczności w życiu politycznym – życie wieczne, a więc perspektywę eschatologiczną.

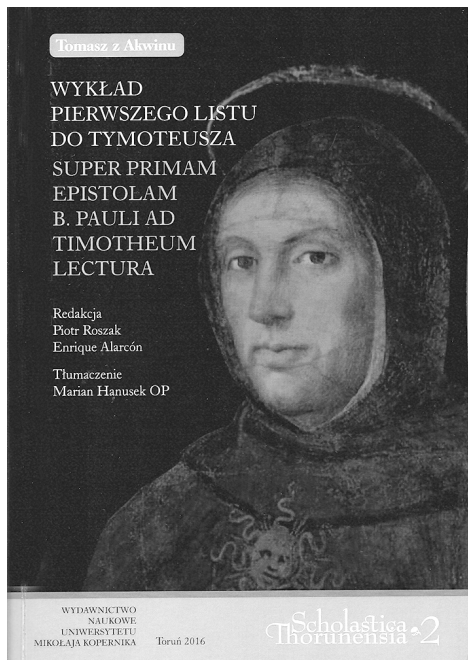
Ostatnim prelegentem była dr Izabella Andrzejuk, która zaprezentowała

temat *Tomasz z Akwinu jako mistyk*. Uszczegółowiła aspekt tematu, podkreślając, że zaprezentuje Tomaszowe rozumienie poznania *per raptum*. Swój wykład rozpoczęła od sprecyzowania pojęć, jakimi się posłużyła. Najpierw określiła doświadczenie mistyczne jako bezpośrednie doświadczenie istnienia Boga, które ma cechę bierności, bezpośredniości, krótkotrwałości i wiąże się z brakiem pojęć o tym, co zostało poznane. Następnie poznanie *per raptum* określiła za Tomaszem jako porwanie ludzkiego intelektu, który może oglądać istotę Boga (takie poznanie jest niemożliwe według przyrodzonych zdolności człowieka, ale możliwe za sprawą inicjatywy Bożej). Za Akwinatą podkreśliła, że „porwanie” nie musi być nieodwracalne, ma trudny do przedstawienia charakter, a także przemija. W dalszej kolejności zaprezentowała relacje jakie zachodzą między tym

wyjatkowym poznaniem ludzkim a kontemplacją, tzw. poznaniem *lumen gloriae* oraz ekstazą mistyczną. Kontemplacja ma związek z „porwaniem”, jeśli pojmimy ją jako proste ujęcie prawdy, w którym Bóg będzie ujęty jako cel życia ludzkiego. *Raptus* tym się charakteryzuje, że jest podniesieniem ludzkiego intelektu do oglądania istoty Boga, podczas gdy poznanie w chwale jest uzyskaniem stałej dyspozycji do oglądania istoty Boga, jaką mają ludzie zbawieni. Doktor Andrzejuk zaprezentowała także dla porównania koncepcję poznania *per raptum* w ujęciu św. Jana od Krzyża.

Wszystkie zaprezentowane referaty doczekały się ze strony słuchaczy komentarzy oraz doprecyzowujących pytań. Wiele osób wyraziło pragnienie, aby tego rodzaju spotkania poświęcone myśli Tomasza z Akwinu odbywały w seminarium duchownym rokrocznie.

Tomasz z Akwinu

Wykład pierwszego Listu do Tymoteusza/ Super primam epistolam B. Pauli ad Timoteum Lectura,

tłum. Marian Hanusek,
red. Piotr Roszak, Enrique Alarcón

Toruń 2016

Wykład pierwszego Listu do Tymoteusza jest już drugim komentarzem Tomasza do *Corpus Paulinum*, wydany przez Wydawnictwo Naukowe UMK w ramach serii wydawniczej *Scholastica Thorunensia*. Pierwszym był przekład komentarza do *Listu do Kolosan*. Dwa dotychczas wydane tomy są elementem większego projektu translatorskiego, który ma na celu przetłumaczenie, opracowanie i wydanie wszystkich komentarzy Akwinaty do listów Pawłowych. Inicjatorzy projektu bowiem żywią przekonanie, że komentarze do Listów św. Pawła mają szczególne znaczenie dla zrozumienia myśli Tomasza, gdyż były one całościowym planem Tomasza, a nie wymogiem dydaktyki lub realizacją jakiś bieżących zamówień. Wbudowuje się to w szersze przekonanie, że Pismo Święte i metafizyka stanowią klucze do właściwego odczytania dziedzictwa Tomasza, w którym „wiera i rozum są jak dwa skrzydła, na których duch ludzki unosi się ku kontemplacji prawdy”.

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
www.wydawnictwoumk.pl

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7926-4070>

Izabella Andrzejuk – dr, wykładowca w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki oraz Wyższej Szkole Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych, a także na studiach podyplomowych Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW. Wielokrotnie wygłaszała wykłady i referaty w Wielkiej Brytanii na zaproszenie PUNO (Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie), IPAK (Instytutu Polskiego Akcji Katolickiej), PON UJ (Polskiego Ośrodka Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Londynie) oraz parafii polskich. Jest autorką ponad dwudziestu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4961-2580>

Marcin W. Bukala – dr hab., prof. w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, w Zakładzie Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej. Zajmuje się historią etyki i teologii moralnej w Średniowieczu, zwłaszcza etyki gospodarczej, a także historią prawa kanonicznego i edukacji. W latach 2005-2007 prowadził badania jako stypendysta Uniwersytetu Bolońskiego, pod opieką Profesora Ovidiego Capitaniego. Jest wydawcą tekstów z filozofii i teologii polskiej XIV i XV wieku i uczestnikiem projektu «Corpus Philosophorum Polonorum». Do nowszych publikacji tego autora należą m.in.: reedycja i polski przekład traktatów etyczno-ekonomicznych Mateusza z Krakowa (Kęty, 2011) oraz monografia *Risk and Medieval «Negotium»...* (Spoleto, 2014) o pojmowaniu ryzyka gospodarczego w prawie

kanonicznym i teologii u schyłku XII i w XIII stuleciu. M. W. Bukala jest też współautorem podręcznika *Biznes, etyka, odpowiedzialność* (Warszawa, 2012).

Raymond Leo Kardynał Burke – dr prawa kanonicznego. Był arcybiskupem St. Louis, prefektem Trybunału Sygnatury Apostolskiej oraz członkiem Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. W 2014 r. podpisał (wraz z trzema innymi kardynałami) *Dubia (Wątpliwości)* wobec adhortacji posynodalnej *Amoris Laetitia*, po czym został usunięty z funkcji prefekta Trybunału Sygnatury, a mianowany patronem Suwerennego Zakonu Maltańskiego (funkcja czysto formalna i w znacznym stopniu honorowa). Pomimo tego Kard. Burke nieustępliwie broni tradycyjnej doktryny katolickiej o nierozzerwalności małżeństwa, którą – jego zdaniem – wspomniana adhortacja zdaje się podważać.

Richard Fafara – dyplom magistra i doktora filozofii zrobił na Uniwersytecie w Toronto (Kanada). Studiował również na Sorbonie w Paryżu oraz Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Jest autorem, m.in., monografii *The Malebranche Moment: Selections from the Letters of Étienne Gilson & Henri Gouhier (1920-1936)*.

Mieczysław Gogacz – prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawnej Akademii Teologii Katolickiej). Stworzył konsekwentną odmianę tomizmu egzystencjalnego. W jego ramach broni teorii aktu istnienia i zasady niesprzeczności, tezy o odrębności i wewnętrznej jedności jednostkowych bytów oraz wynikającego z tych twierdzeń realizmu i pluralizmu bytowego. Zaproponował szereg doprecyzowań w dyscyplinach filozoficznych, takich jak filozofia bytu, antropologia filozoficzna, etyka i pedagogika. Formułował podstawy etyki zawodowej lekarza, żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej; wykładał te etyki na AM, WAT i UW. Uczestniczył w debatach publicznych na temat ochrony życia, etyki zawodowej, racji stanu, polityki kulturalnej i naukowej państwa. Wykaz publikacji M.Gogacza obejmuje prawie 1000 pozycji.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0517-0781>

Curtis Hancock – jest emerytowanym profesorem filozofii. Sprawował funkcję prezesa American Maritain Association, jest współzałożycielem Gilson Society. Opublikował siedem książek, w tym *Recovering a Catholic Philosophy of Elementary Education* (Mount Pocono, Pennsylvania: Newman

House Press, 2005). Publikował również liczne artykuły i recenzje. Był aktywny w Ameryce i Europie, pisząc i wygłaszając wykłady na temat przywództwa, filozofii politycznej, etyki i filozofii religii.

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9495>

Bożena Listkowska – dr, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Ukończyła studia filologiczne na Wydziale Humanistycznym Akademii Bydgoskiej oraz studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktorat nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymała na UKSW w wyniku obrony rozprawy pt. *Łowiańskie modyfikacje tomizmu tradycyjnego w pracach ks. Piotra Chojnackiego*; wersja książkowa: *Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego* (Bydgoszcz 2014). Prowadzi badania nad współczesną filozofią polską. Przedmiotami jej zainteresowań są w szczególności filozofia człowieka i metafizyka. Współredaktor serii książek: „Tomizm polski 1879–1918. Słownik filozofów”, „Tomizm polski 1919–1945. Słownik filozofów” i „Tomizm polski 1946–1965. Słownik filozofów”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6635-5934>

Mikołaj Mościcki – dr, absolwent Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej na Akademii Teologii Katolickiej; (1976-78) stypendysta fundacji „Pax Christi” w Wiedniu; (1978-1980) stypendysta Rządu Francuskiego w Strasbourgu (1980) Uzyskał doktorat uniwersytecki z filozofii. Mieszka we Francji.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3999-1406>

Tomasz Pawlikowski – dr hab. , prof. Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych w Łodzi, absolwent ATK, doktor UW. Autor czterech książek o tematyce filozoficznej. Ostatnią była monografia *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo (Lublin 2013). Ponadto autor jednej książki historycznej, kilkudziesięciu artykułów naukowych, 127 haseł w „Powszechnej Encyklopedii Filozofii” i 32 w „Encyklopedii Filozofii Polskiej”, a także ponad 20 pomniejszych publikacji (hasła w „Encyklopedii

Katolickiej”, „Wielkiej Encyklopedii PWN”, recenzje).

Ewa Agnieszka Pichola – mgr, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Obecnie doktorantka, kontynuuje badania w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przygotowuje rozprawę, w której analizuje dorobek Dietricha von Hildebranda z perspektywy obecności wątków modernistycznych w pismach niemieckiego fenomenologa. Interesuje się zagadnieniami z pogranicza metafizyki i psychologii, a dokładnie filozoficznych podstaw koncepcji psychologicznych i antropologicznych aspektów prawdy. Publikuje, uczestniczy w konferencjach, tłumaczy w j. angielskim.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6078-7384>

Magdalena Płotka – dr hab, kierownik (p/o) Katedry Historii Filozofii Polskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013) oraz *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI* (Warszawa 2016). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filo-sofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6993-2178>

Jan Pociąg – inż., magister teologii. Napisał rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Autor artykułu „Piotra Semenki próba odnowy filozofii klasycznej” (RT 5(2016)). Uczestnik X Międzynarodowego Kongresu Ontologicznego w San Sebastian (2012), gdzie wygłosił referat „The Wave-Corpuscle Duality of Matter and the Nature of the Universe”. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze. Jest członkiem Sodalicii Świętej Jadwigi Królowej.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5698-6401>

Peter Redpath – jest rektorem Adler-Aquinas Institute; jest również dyrektorem Aquinas School of Leadership, kierownikiem studiów tomistycznych w Holy Apostles College and Seminary (USA); a także

aktywnym badaczem na Uniwersytecie Abat Oliba w Barcelonie (Hiszpania).

Krzysztof Andrzej Wojcieszek – dr hab., prof. Pedagogium Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie, gdzie kieruje Zakładem Profilaktyki Społecznej, Resocjalizacji i Pracy Socjalnej. Biolog molekularny, filozof (etyk), pedagog. Specjalizuje się w profilaktyce problemów alkoholowych, a filozoficznie w teorii rodzicielstwa, dydaktyce filozofii i analizie procesu rozpaczy. Członek konsultor Zespołu ds. Apostolstwa Trzeźwości i Osób Uzależnionych przy Konferencji Episkopatu Polski. Twórca wielu uznanych programów profilaktycznych („Noe”, „Debata”, „Korekta”, „Smak życia czyli debata o dopalaczach”, „ARS czyli jak dbać o miłość”). Autor licznych publikacji, zarówno filozoficznych, jak i zwłaszcza pedagogicznych. Ekspert wielu instytucji i zreszeń.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1047-8000>

Michał Zembruski – dr, adiunkt w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Pracę doktorską poświęcił tematyce zmysłów wewnętrznych w koncepcji św. Tomasza z Akwinu. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował monografię: Tomasz z Akwinu. *Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-479X>

